

LUX FILM DAYS

3 FILMY
24 JAZYKOV
28 KRAJÍN



© Benedict Neuenfels

STYX

film Wolfganga Fischera
Nemecko, Rakúsko



STYX

FILM WOLFGANGA FISCHERA

Štyridsiatnička Rike sa rozhodla urobiť si prestávku vo svojej kariére lekárky pohotovostnej služby a na palube *Asa Gray*, plachetnice, o ktorú sa stará ako o oko v hlave, sa vydá na ostrov Ascension. Cestuje sama a z výpravy do južného Atlantiku sa stáva aj vnútorná cesta, ktorá ju privedie do útrobov vlastnej duše. Čas na palube trávi kormidlovaním a čítaním kníh, ktoré si priniesla, je to napríklad *Stvorenie raja*. *Darwin na ostrove Ascension*. Fascinuje ju bujná a rozmanitá vegetácia prekvitajúca na ostrove, ktorý bol opustený do konca 19. storočia. Nevie sa dočkať, kedy navštívi tento umelo vytvorený raj, do najmenšieho detailu vytvorený podľa odporúčaní slávneho britského prírodovedca.

Osud však jednej noci zamieša karty a zmení sled udalostí. V podobe silnej búrky jej na severovýchode Kapverdských ostrovov privedie do cesty starú rybársku loď so stovkou migrantov, ktorých unáša prúd a vysielajú jej smerom zúfalé signály. Rike sa márne pokúša nadviazať rádiový kontakt s plavidlom, potom upozorní pobrežnú stráž, ktorá sa napriek opakovaným volaniam neponáhla. Morálnej povinnosti zachrániť migrantov teda čelí sama. Nemôže ich však vziať na palubu svojej malej plachetnice. Rike svoju bezmocnosť prežíva o to viac, že vie, že v ich očiach stelesňuje nádej. Túži sa im vydať na pomoc, ale je povinná vzdialiť sa. Mladá žena teda čelí tragickej dileme a napokon sa jej podarí zachrániť len jediného pasažiera: štrnásťročného Kingsleyho.

SÚVISLOSTI

Natočením tohto tragického stretnutia režisér Wolfgang Fischer v podobe alegorickej bájky vyjadruje neprekonateľné rozdiely medzi bohatou Európou a africkým kontinentom, ktorý je obeťou chudoby a politickej nestability so všetkým, čo k tomu patrí, vrátane nedostatku, násilia, nespravodlivosti a prenasledovania. Zdá sa, že vo filme sa kladie základná otázka: čo môžeme v takejto dramatickej situácii urobiť my, keď sa príslušné orgány a osoby, ktoré majú v rukách moc, vedome rozhodnú nevšimáť si ju?

Zámer filmu *Styx* úzko súvisí s páčivou témou, ktorá je okrem iného poznačená nárastom xenofóbie a európskeho nacionalizmu: Taliansko, Rakúsko a krajiny Vyšehradskej skupiny (Maďarsko, Česko, Poľsko a Slovensko) v súčasnosti odmietajú na svojom území prijímať migrantov, o čom svedčia najmä nedávne rozhodnutia zablokovať prístup do prístavov. Po migračnej kríze, ktorá nemala obdobu a vyvrcholila v roku 2015, dnes máme politickú krízu, spor medzi otvorenou a zatvorenou Európou, ktorému musia vedúci predstavitelia Únie čeliť, aby vyriešili otázku prijímania migrantov.

PÔVOD DRUHOV

Ascension, malý vulkanický ostrov v južnom Atlantiku pri pobreží afrického kontinentu, v roku 1836 navštívil Charles Darwin, ktorý tu ukončil cestu okolo sveta na palube lode *Beagle*. Zarazila ho spustnosť tohto miesta, na ktorom chýbala sladká voda a akákoľvek vegetácia. Pozhováral sa teda s botanikom Josephom Hookerom, ktorý sa podujal ostrov opätovne zalesniť, pričom vysadil všetky možné druhy stromov a rastlín z Európy, Argentíny a Južnej Afriky. Cieľom bolo obnoviť kolobeh vody a kvalitu pôdy, čo sa podarilo o tridsať rokov neskôr. Zdá sa, že Rike vo filme fascinovala práve táto jedinečná skúsenosť. Naznačuje to už výber cieľovej destinácie či zahľbenie sa do knihy *Stvorenie raja*. *Darwin na ostrove Ascension*, s jej symbolickým názvom, na ktorý kamera zaostrí, ako aj názov jej plachetnice. Americký botanik *Asa Gray* (podľa ktorého je nazvané *Rikino* plavidlo) bol totiž horlivý obdivovateľ Darwina. Poskytol mu užitočné informácie na napísanie knihy *Pôvod druhov* a jeho myšlienky rozšíril v Spojených štátoch.

Chápeme teda, že tieto podrobnosti sú dôležité, musíme však spomenúť úvod filmu, ktorý sa začína premiestňovaním veľkých opíc uprostred skalného útesu na Gibraltári, jediného miesta v Európe, kde vo voľnej prírode žije dvestopäťdesiat makakov magotov. Ako vieme, primáty sú ústrednou témou výskumu pôvodu druhov, ktorý Darwin viedol v 19. storočí. Spôsobom, akým režisér filmu montážou vzájomne porovnáva obraz primáta, ktorý sa kŕmi rovnakými pochybmi ako človek, a Rike, ktorá zhrmažďuje zásoby na cestu na mori, sa akosi obnovuje toto príbuzenstvo, a nepriamo sa spochybňuje domnelá rozumová nadradenosť človeka nad zvyškom sveta.

STVORENIE RAJA

Prirodzene nás privádza k tomu, aby sme uvažovali nad všeobecným významom odkazov v pozadí, ktoré sú začlenené do kontextu modernej histórie na základe neočakávaného stretnutia dvoch rozdielnych vesmírov, na jednej strane západnej spoločnosti, ktorá sa prehýba pod váhou svojho bohatstva a pohodlného života, je zahľadená do seba, či dokonca ľahostajná voči zvyšku sveta, a na druhej strane spoločenstva migrantov, ktorí bojujú o prežitie. Tu je miesto pre alegóriu, teda naratívne rečové symboly, ktoré poskytujú voľný priestor na interpretácie.

„Stvorenie raja“, ktoré sa uvádza v záhlaví obalu Rikinej knihy, nám dáva prvú stopu. Odhaľuje totiž, že jej samotárska výprava v istej podobe predstavuje návrat do rajskej záhrady alebo do „pozemského raja“, a teda na počiatok sveta, ako sa opisuje v knihe Genézis (1). Od začiatku filmu, ešte skôr než Rike vypláva, dôjde k nastoleniu témy zodpovednosti človeka za stav sveta, čo umožňuje z interpretácie udalostí, ktoré sa udejú, rýchlo vylúčiť pojmy pohromy či osudovosti. V tomto prirovnaní môžeme vidieť spôsob kritiky toho, ako určité krajiny hľadajú na prijímanie migrantov. V podobnej súvislosti sa odkazy na „stvorenie raja“ na ostrove Ascension budú bezpochyby interpretovať tak, že aj v tých najbezútešnejších situáciách možno nájsť riešenia, ktoré sa dajú zrealizovať a sú prospešné pre všetkých.

Prečo sme teda ochotní zmieriť sa s tým, v akom stave sa svet nachádza? Na základe čoho považujeme za normálne mať tie najlepšie podmienky, zatiaľ čo iní, ktorí sú na tom oveľa horšie než my, zomierajú v mukách pri zúfalej snahe zachrániť si holý život? Je to bezpochyby základná otázka, na ktorú film Wolfgang Fischer ukazuje prostredníctvom týchto alúzií.

Rikina neschopnosť urobiť niečo na záchranu pasažierov starej rybárskej lode v tiesni na druhej strane a nepochybne prozaickejšie poukazuje na obmedzené možnosti konať individuálne a posilňuje myšlienku osudovosti, ktorá sa spája s tragickou smrťou tisícok migrantov na mori. Je predovšetkým prostriedkom, ako zobrazit' všeobecné zlyhanie zmyslu pre kolektívne morálne vedomie. Počas prvého rádiového rozhovoru, ktorý kapitán nákladnej lode viedol s Rike tesne pred búrkou, ju uistil, že s ním v prípade potreby môže počítať. O niekoľko hodín neskôr však odmieta zasiahnúť, pričom naznačí, že môže prísť o prácu, čím svoje osobné záujmy uprednostní pred povinnosťou pomáhať zachraňovať život na mori, vymedzenou v dohovore SOLAS z roku 1974. Týmto spôsobom sú tiež zdôraznené nedostatky v politike prijímania, a to aj v jej najkonkrétnejších prvkoch, keďže pobrežná stráž, ktorej úlohou je zaistiť bezpečnosť ľudí na mori, odmieta reagovať na znepokojujúce informácie, ktoré jej Rike odovzdá vysielačkou.

PEKELNÉ VODY

Hľadanie raja, ktoré je základom Rikinho plánu, aj plánu migrantov, aj keď pre nich neznamená to isté, sa objavuje už v názve filmu ako veľká utópia (?), keďže názov „Styx“ so zjavnou konotáciou pekla pochádza z gréckej mytológie, v ktorej označuje jednu z piatich pekelných riek na hranici medzi svetom živých a mŕtvych. Názov, ktorý režisér zvolil, jednoznačne naznačuje blížiacu sa drámu, celý príbeh zahľahuje tmavým závojom a necháva ho ísť tragickým smerom ešte pred zobrazením prvých záberov. V súvislosti s migrantmi, ktorých čaká istá smrť, aj mladou Nemkou, ktorá sa im nedokáže vydať na pomoc, sa ukazuje zjavný kontrast medzi pojmami vysnívaného raja a skutočného pekla. Zdá sa, že ide o silný zámer prostredníctvom tejto alegorickej bájky odsúdiť

(1) Je tu zrejme aj narážka na ďalší biblický odkaz, lebo ostrov Ascension dostal svoj názov podľa dňa, keď ho v roku 1501 objavil portugalský moreplavec, bol to sviatok Nanebovstúpenia.

(2) Stretnutie Rike s migrantmi môžeme vnímať ako prejav stretu dvoch úplne odlišných predstáv raja. Rike sa vydáva na juh, aby našla umelo vytvorený rajský ostrov, migranti sa snažia dostať na sever do priestoru európskeho eldoráda.

jednak politickú nečinnosť v extrémne znepokojujúcej situácii, ako aj všeobecnú ľahostajnosť západných občanov voči problematike, ktorá je v ich očiach vzdialená a abstraktná, keďže s ňou nie sú konfrontovaní priamo. Podľa tejto interpretácie sa členovia pobrežnej stráže, ktorí zasahujú na konci filmu, stávajú v určitom zmysle lodníkmi smrti po vzore Chárona – prievozníka v Pekle, ktorého úlohou bolo prevážať duše nebožtíkov cez rieku Styx – a na svoju loď prijímajú viac mŕtvych ako živých stroskotancov.

V kontexte tejto interpretácie možno Rike pripodobniť ku Styx, najstaršej dcére Titána Ókeana, ktorá zosobňuje rieku rovnakého mena. Vodné nymfy, ktoré takisto pochádzajú z gréckej mytológie, majú vždy pozitívnu úlohu a Zeus ich poveril tým, aby bdeli nad mladíkmi a dovedli ich až do dospelosti. Tým sa dostáva do zvláštneho svetla nielen vzťah, ktorý vznikne medzi lekárkou a mladým Kingsleym, jediným z migrantov, ktorého sa jej podarí zachrániť, ale aj smutná úloha, ktorú bez vlastného pričinenia zohrá v tragickom osude náhodných spoločníkov. Nepochybne to nie je náhoda, že na konci filmu, po tom, ako sa v noci vydá do nákladného priestoru lode odsúdenej na záhubu a zistí desivost situácie, nevidíme z jej tváre zahalenej do tmavej látky nič iba oči. Látku na ochranu pred možnou nákazou nám kamera ukazuje s určitou naliehavosťou, pripomína kuklu, ktorú mal na hlave prievozník, keď prevážal duše zosnulých na druhý breh rieky Styx.





© Benedict Neuenfels



© Benedict Neuenfels



© Benedict Neuenfels



© Benedict Neuenfels

BODY NA ÚVAHU

- Film *Styx* je vlastne rozdelený na dve časti. Je v ňom časť *pred* a *po* búrke, ktorá vyčíňa celú noc. Čo môžete o tejto búrke povedať z pohľadu našej alegorickej interpretácie? Čo vyjadruje? Môžeme tu vidieť narážku na iný príbeh z mytológie? Aký význam má táto náhodná udalosť v kontexte filmu?
- Postava Rike, obyčajného človeka na dovolenke, nás vracia k nám samotným a k našim povinnostiam európskych občanov. Aký odkaz sa nám snaží podľa vás sprostredkovať režisér Wolfgang Fischer a čo od nás v konečnom dôsledku očakáva?

les grignoux



EURÓPSKE FILMY PRE EURÓPANOV

FILMOVÁ CENA LUX aj naďalej prijíma prekvapujúco širokú škálu žánrov a štýlov, do ktorých patria filmy mladých talentovaných európskych režisérov. Európsky parlament s potešením predstavuje tri filmy súťažiace o FILMOVÚ CENU LUX 2018:

STYX, film Wolfganga Fischera, Nemecko, Rakúsko

THE OTHER SIDE OF EVERYTHING (*Druga strana svega*), film Mily Turajličovej, Srbsko, Francúzsko, Katar

WOMAN AT WAR (*Kona fer í stríð*), film Benedikta Erlingssona, Island, Francúzsko, Ukrajina

Filmy sa emotívnym a inteligentným spôsobom zaoberajú aktuálnymi témami a odrážajú to, čím Európa práve prechádza. Znázorňujú postavy, ktoré otvárajú oči svetu okolo seba, aby pochopili skutočnosť, ako aj spoločnosti a komunity, do ktorých patria. Vykresľovaním našich príbehov zušľachtených emóciou filmového plátna sa zdôrazňuje kvalita a rozmanitosť európskej kinematografie, ako aj jej význam pri formovaní spoločenských hodnôt a kultúrnych spoločenstiev. Pozývame vás na prehliadku filmov 7. ročníka FILMOVÝCH DNÍ LUX.

FILMOVÁ CENA LUX

Kultúra zohráva kľúčovú úlohu pri vytváraní našej spoločnosti.

V duchu tejto myšlienky Európsky parlament vytvoril v roku 2007 FILMOVÚ CENU LUX. Chce tak prispieť k posilneniu distribúcie európskych filmov v celej Európe a podniknúť celoeurópsku diskusiu o významných spoločenských otázkach.

Filmová cena LUX je výnimočná iniciatíva. Zatiaľ čo väčšina koprodukčných európskych filmov sa premieta len v krajine pôvodu a len zriedka sa distribuuje do iných krajín, a to ani v rámci Európskej únie, FILMOVÁ CENA LUX predstavuje pre tri európske filmy jedinečnú príležitosť získať titulky v 24 úradných jazykoch Európskej únie.

Vítaný film FILMOVEJ CENY LUX vyberú na základe hlasovania poslanci Európskeho parlamentu a bude vyhlásený 14. novembra 2018.

FILMOVÉ DNÍ LUX

FILMOVÉ DNÍ LUX vznikli pri príležitosti udeľovania FILMOVEJ CENY LUX. Od roku 2012 sa trojica filmov súťažiacich o FILMOVÚ CENU LUX predstavuje širšiemu európskemu publiku počas FILMOVÝCH DNÍ LUX.

Prostredníctvom podujatia FILMOVÝCH DNÍ LUX vás pozývame na nezabudnuteľný kultúrny zážitok, pri ktorom sa stierajú hranice. Od októbra 2018 do januára 2019 sa budete môcť pripojiť k filmovým nadšencom z celej Európy a zúčastniť sa na premietaní troch filmov v jednom z 24 úradných jazykov Európskej únie. Nezabudnite zahlasovať za film, ktorý je vašim favoritom prostredníctvom našej webovej stránky luxprize.eu alebo na našej stránke na Facebooku!

CENA PUBLIKA

Cena publika v rámci FILMOVEJ CENY LUX sa udeľuje na základe hlasovania verejnosti. Nezmeškajte príležitosť zahlasovať za jeden z troch filmov do 31. januára 2019! Možno práve vy budete mať šťastie a v júli 2019 sa na pozvanie Európskeho parlamentu zúčastníte na Medzinárodnom filmovom festivale Karlovy Vary, kde oznámite, ktorý film získal Cenu publika.

POZRITE SI,
DISKUTUJTE
A HLASUJTE!



@luxprize



#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

RÉŽIA: Wolfgang Fischer

SCENÁR: Wolfgang Fischer, Ika Künzel

OBSADENIE: Susanne Wolff, Gedion Oduor
Wekesa, Alexander Beyer, Inga Birkenfeld

KAMERA: Benedict Neuenfels

PRODUCENTI: Marcos Kantis, Martin Lehwald,
Michal Pokorný

PRODUKCIA: Schiwago Film GmbH, Amour
Fou Vienna

ROK: 2018

DĹŽKA: 94 min.

ŽÁNER: fikcia

KRAJINA: Nemecko, Rakúsko

PÔVODNÉ ZNENIE: angličtina, nemčina

Rukopis dokončený v júli 2018



